

SECTION: PSYCHOLOGY

РІВЕНЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

Сладкова Катерина Сергіївна

здобувачка вищої освіти магістерського рівня
Спеціальність 016 «Спеціальна освіта»

Бутузова Лариса Петрівна

кандидатка психологічних наук, доцентка

Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

Актуальність емпіричного дослідження рівня психологічної готовності до навчання у школі дітей із затримкою мовленнєвого розвитку (далі – ЗМР) визначається практичною необхідністю диференційованого підходу у підготовці дошкільників до систематичного шкільного навчання. Це обумовлено тим, що недостатня мовленнєва діяльність у період дошкільного дитинства неминуче залишає слід у психіці дитини й може відобразитися на стані розвитку її сенсорної, пізнавальної, афективно-вольової сфер [2, с. 141].

Мета емпіричного дослідження полягала у діагностиці психологічної готовності старших дошкільників із ЗМР до навчання у школі, зокрема, у визначенні рівня сформованості їх сенсорних здібностей, когнітивного розвитку та мотивації до навчання у школі.

З метою реалізації завдань емпіричного дослідження нами було використано «Методику визначення психологічної готовності до навчання дітей шестирічного віку» (Т.Д. Ілляшенко – Н.М. Стадненко) для діагностики когнітивного компоненту психологічної готовності до навчання дітей у школі [3, с. 24] та методику «Готовність дитини до шкільного навчання» (Т.Д. Марцинковська) для дослідження мотиваційної готовності дітей [1, с. 11]. Якісний аналіз результатів емпіричного дослідження було проведено із застосуванням комп'ютерної програми «SPSS Statistics»; графічну презентацію результатів здійснено в «Microsoft Office Excel».

Вибірку дослідження склали 30 дітей, з яких 15 осіб – це діти із ЗМР, та 15 осіб – діти із нормотиповим мовленнєвим розвитком. Вік досліджуваних відповідає віковій періодизації за біологічними ознаками – це діти старшого дошкільного віку.

Перший крок емпіричного дослідження психологічної готовності старших дошкільників із ЗМР до навчання у школі полягав у визначенні рівнів розвитку їх сенсорних здібностей, зорового сприймання, пам'яті, уваги, мислення, мовлення.

Так, було встановлено, що більшість дітей із ЗМР мають середній рівень прояву цілісності зорових образів (46,7%); третина дітей (33,3%) має високий рівень, а у 20% дітей констатовано низький рівень. Своєю чергою, більшість дітей із нормотиповим розвитком мають високий рівень прояву цілісності зорових образів (53,3%), а у 46,7% – виявлено середній рівень.

Щодо результатів оцінки уміння дітей орієнтуватися на зразок, їх сенсорних здібностей, то 40% дітей із ЗМР мають середній рівень їх прояву, 20% дітей – мають низький рівень, а 40% дітей – мають високий рівень. Щодо дітей із нормотиповим розвитком, то 53,3% з них виконали завдання на середньому рівні, а 46,7% дітей – виконали його на високому рівні.

Результати оцінки диференційованості зорового сприймання у дітей із ЗМР показали, що у 46,7% з них констатовано середній рівень прояву диференційованості зорового сприймання. Майже третина дітей має високий рівень (26,7%) та низький рівень (26,7%) диференціації зорових образів. Діти із нормотиповим розвитком показали такі результати: 40% мають високий рівень прояву диференційованості зорового сприймання, у 46,7% – середній рівень, і лише 13,3% дітей мають низький рівень.

Якщо говорити про результати оцінки усвідомленості істотних ознак, що лежать в основі утворення понять, то у дітей із ЗМР констатовано однаковий показник середнього та низького рівнів їх прояву – по 40%, при цьому 20% дітей мають низький рівень. Своєю чергою, більшість дітей із нормотиповим розвитком виконали завдання на високому рівні – 46,7%, на середньому рівні його виконали 40% дітей, а у 13,3% дітей виявлено низький рівень усвідомленості істотних ознак, що лежать в основі утворення понять.

У дітей із ЗМР переважає середній рівень прояву сформованості процесу узагальнення – 46,7%; третина дітей або 33,3% показала високий рівень і 20% дітей мають низький рівень. Своєю чергою, більшість дітей із нормотиповим розвитком – 53,3% – мають високий рівень; 40% дітей мають середній рівень, і лише 6,7% дітей мають низький рівень сформованості процесу узагальнення.

Результати оцінки сформованості сенсорних уявлень про зовнішні ознаки предметів у дітей із ЗМР наступні: більшість дітей виконали завдання на середньому рівні – 40%; третина дітей або 33,3% мають високий рівень, і 26,8% дітей мають низький рівень сформованості сенсорних уявлень про зовнішні ознаки предметів. Щодо дітей із нормотиповим розвитком, більшість з них виконали завдання на високому та середньому рівнях – по 46,7%, і лише 6,7% дітей мають низький рівень сформованості сенсорних уявлень про зовнішні ознаки предметів.

Крім того, було встановлено, що більшість дітей із ЗМР мають середній та низький рівні прояву сформованості причинно-наслідкового мислення – по 40%, при цьому, 20% дітей мають низький рівень. Діти із нормотиповим розвитком у своїй більшості мають високий рівень – 53,3%, при цьому у 46,7% дітей виявлено середній рівень причинно-наслідкового мислення.

Відносно результатів оцінки розвитку пам'яті, уваги та мовлення дітей із ЗМР, то 46,7% з них виконали завдання на середньому рівні; третина дітей або 33,3% мають високий рівень, а 26,8% дітей мають низький рівень розвитку

пам'яті, уваги, мовлення. Своєю чергою, більшість дітей із нормотиповим розвитком виконали завдання на середньому рівні – 46,7%, також 33,3% дітей мають високий рівень, і лише 13,3% дітей мають низький рівень розвитку пам'яті, уваги, мовлення.

Оцінка зворотності міркування у дітей із ЗМР виявила, що 40% з них мають середній рівень; третина дітей (33,3%) показала високий рівень, і 26,7% дітей мають низький рівень зворотності міркування. Більшість дітей із нормотиповим розвитком мають середній рівень – 46,7%, третина дітей (також 33,3%) – високий рівень, і 20% дітей мають низький рівень зворотності міркування.

Сформованість елементарних математичних уявлень у дітей із ЗМР загалом середня (46,7%). Майже третина дітей або 26,7% мають високий рівень, і така ж сама кількість дітей (26,7%) мають низький рівень розвитку елементарних математичних уявлень. Щодо дітей із нормотиповим розвитком, то 46,7% з них мають середній рівень; 40% – мають високий рівень, і лише 13,3% дітей мають низький рівень сформованості елементарних математичних уявлень.

Результати оцінки сприймання, зорово-моторної координації, орієнтування на зразок у дітей із ЗМР показали, що більшість з них виконали завдання на середньому та низькому рівнях – по 40%, при цьому у 20% дітей діагностовано низький рівень сприймання, зорово-моторної координації, орієнтування на зразок. Своєю чергою, більшість дітей із нормотиповим розвитком виконали завдання на середньому рівні – 46,6%; високий рівень показали 40% дітей, і лише 13,3% дітей мають низький рівень сприймання, зорово-моторної координації, орієнтування на зразок.

Загальний рівень розвитку когнітивного компоненту психологічної готовності дітей із ЗМР та дітей із нормотиповим розвитком наведено на рис. 1.

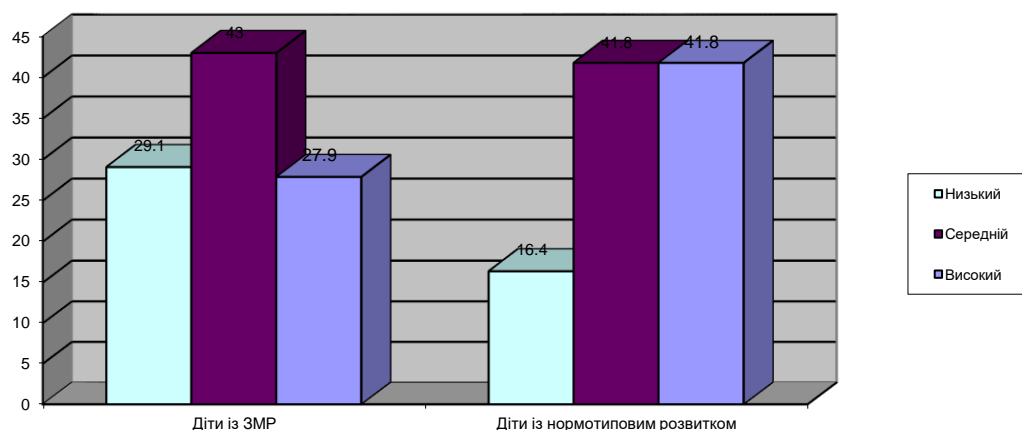

Рис. 1. Загальний рівень розвитку когнітивного компоненту психологічної готовності дітей із ЗМР та із нормотиповим розвитком, %

Тобто, у більшості дітей із ЗМР констатовано середній рівень розвитку когнітивного компоненту психологічної готовності до навчання у школі – 43%. Майже третина (29,1%) показали високий рівень розвитку психологічної готовності до навчання у школі. На жаль, у 27,9% дітей констатовано низький

рівень розвитку психологічної готовності до навчання у школі, і ці діти потребують допомоги у розвитку основних компонентів психологічної готовності до навчання у школі. Щодо дітей із нормотиповим розвитком, то у них на однаковому рівні діагностовано середній та високий рівні когнітивного компоненту психологічної готовності до навчання у школі – по 41,8%. Лише у 16,4% дітей мають низький рівень.

Дослідження мотиваційної готовності старших дошкільників до навчання у школі (рис. 2) показало, що у 47,6% дітей із ЗМР зафіксовано середній рівень мотиваційної готовності.

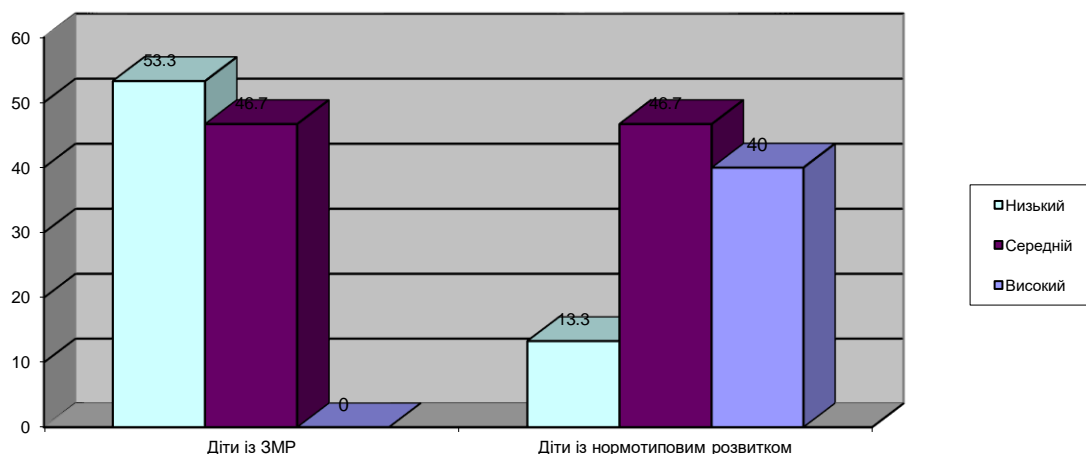

Рис. 2. Рівні сформованості мотиваційної готовності дітей з нормотиповим розвитком та ЗМР до шкільного навчання, %

Ці дошкільники виразили певне позитивне ставлення до навчання в школі, але їх відповіді в основному орієнтовані на зовнішні атрибути навчальної діяльності й шкільного життя. Наприклад: «Хочу йти в школу»; «Я хочу йти в школу, тому що мені мама купить гарний портфель, у мене буде гарна форма»; «Ми з мамою вже купили в школу зошити, фарби, олівці й т.д.»; «У школі мені подобається клас»; «Удома я малюю». Відповіді дітей цієї групи можуть свідчити про початкову стадію формування внутрішньої позиції школяра.

При цьому 53,3% дітей із ЗМР продемонстрували низький рівень мотиваційної готовності до шкільного навчання. Вони не виявили бажання йти в школу, вони віддали перевагу домашньому навчанню перед шкільним, їх відповіді орієнтовані на дошкільні види діяльності й умови. Наприклад: «Не хочу йти в школу»; «Не хочу в школу, тому що люблю гратися»; «Коли приходжу з дитячого садка, я граюся, дивлюся телевізор, граюся на комп'ютері»; «У школі мені подобається фізкультура»; «Вдома я б гуляв, грався». Відповіді на питання цієї категорії дітей свідчать про несформованість внутрішньої позиції школяра, а це, у свою чергу, говорить про соціально-психологічну неготовність таких дітей до навчання в школі.

Щодо дітей із нормотиповим розвитком, то у 40% з них відзначається бажання вчитися в школі, а у 46,7% дітей цієї групи зафіксований середній рівень мотиваційної готовності. І лише у 13,3% дітей констатовано низький рівень мотиваційної готовності до шкільного навчання.

Таким чином, у дітей з нормотиповим мовленнєвим розвитком рівень когнітивного компоненту психологічної готовності та рівень сформованості мотиваційної готовності до навчання у школі є вищими у порівнянні з аналогічними проявами у дітей із ЗМР. Зважаючи на вищевикладене, діти із ЗМР потребують корекції як рівня когнітивного компоненту психологічної готовності до навчання у школі, так і рівня сформованості мотиваційної готовності до навчання у школі. Перспектива подальшого дослідження полягає у розробці та апробації програми, яка дозволяє комплексно вирішувати завдання всебічного розвитку компонентів психологічної готовності до навчання у школі у дошкільників із ЗМР.

Список використаних джерел

1. Головишин Н.М. Мотиваційна готовність дитини до школи. Дошкілля: журнал для люблячих батьків, педагогів, психологів. 2019. №7. С.8-13.
2. Король Н. І. Психологічна готовність дітей дошкільника до навчання у школі. Вісник Прикарпатського університету ім. В. Стефаніка. 2018. Вип. 21. С. 139-143.
3. Стадненко Н.М., Ілляшенко Т.Д., Обухівська А.Г. Психологічна готовність до навчання дітей шестирічного віку. Методика діагностики та корекційно-розвиткові заняття. Кам'янець-Подільський, 2014. 83 с.